

Polonya Duszniki Zdroj'da Spa Kültürü Sempozyumu - 19 ve 20 Mayıs 2011

Spa Culture Symposium in Duszniki Zdroj,
Poland - 19 and 20 May 2011

Arın NAMAL^a

^aTıp Etiği ve Tıp Tarihi AD,
İstanbul Üniversitesi
İstanbul Tıp Fakültesi,
İstanbul

Geliş Tarihi/Received: 25.08.2011
Kabul Tarihi/Accepted: 25.08.2011

Yazışma Adresi/Correspondence:
Arın NAMAL
İstanbul Üniversitesi
İstanbul Tıp Fakültesi,
Tıp Etiği ve Tıp Tarihi AD,
İstanbul
TÜRKİYE/TURKEY
arinnamal@gmail.com

ÖZET Zakład Humanistycznych Nauk Wydziału Farmaceutycznego Akademii Medycznej we Wrocławiu tarafından, Prof. Dr. Bożena Plonka Syroka başkanlığında düzenlenen Spa Kültürü Kongresi, Polonya Wrocław'a karayolu ile iki saat mesafedeki Duszniki Zdroj'da 19-20 Mayıs 2011 tarihlerinde gerçekleştirildi. Bu kongrede Polonya'nın çeşitli kentlerindeki üniversitelere mensup bilimadamları yanında Almanya, Rusya ve Türkiye'den gelen bilimadamları bildiriler sundular. Kaplıcalar bakımından zengin ülkelerin, bu zenginliğin tarihine eğilmeleri, kuşkusuz önem taşımaktadır. Bu kongrenin ikincisi, gelecek yıl, tıp tarihi alanında Polonya-Türkiye bilimsel ilişkilerini güçlendirmek üzere, kaplıcalar bakımından çok zengin olan ülkemizde, Bursa'da düzenlenecektir.

Anahtar Kelimeler: Kaplıca kültürü sempozyumu, Polonya Wrocław, Duszniki 2011

ABSTRACT Within the presidency of Prof. Dr. Bożena Plonka Syroka, Spa Culture Congress was organized in Duszniki Zdroj, two hours distant from Poland Wrocław way in May 19-20, 2011 by Zakład Humanistycznych Nauk Wydziału Farmaceutycznego Akademii Medycznej we Wrocławiu. Beside scientists from different universities of Poland, scientists from Germany, Russia and Turkey also made presentations. It is for sure that countries that are rich in means of spa emphasize the history of this richness. The second of this congress will be organized in our country in Bursa, which is very rich in means of spas, in order to enhance Poland-Turkey scientific relationships.

Key Words: Spa culture symposium, Poland, Wrocław, Duszniki 2011

Türkiye Klinikleri J Med Ethics 2011;19(3):204-9

Son yıllarda Avrupa'da öne çıkan, ruhun yenilenmesine yönelik sağlıklı yaşam merkezi konsepti, bir başka deyişle "Spa Kültürü", Batı'nın baş döndüren pazarlama çabalarından biri gibi görünse de, tarihsel olarak bakıldığında geçmişinin Roma İmparatorluğu'na kadar uzandığı anlaşılır. Savaşlardan yorgun ve perişan dönen Romalı askerlerin yaralı bedenlerini iyileştirmek, ruhsal bir gevşeme sağlamak için inşa ettirdikleri banyolardaki tedavi için o dönem "Sanus Per Aquam" [SPA] dendiği bilinmektedir. Latince "Sanitas" sağlık, "Aqua" su anlamlarına geldiğinden, birleşimi sudan veya suyla gelen sağlık olarak ifade edilebilir. Su ile tedavi, aslında Yunanlıların önemsedikleri içerisindedir. Yunanlılar, suyun iyileştirici gücünü biliyor, Asklepionlardaki tedavilerde bu tedavi biçimine de yer veriyorlardı.

Roma'da başlayan, fakat süreç içinde Avrupa'da farklı şekillerde gelişen spa kültürü; mineral suları, deniz suyu kullanımı ve daha pek çok terapiyi kapsamıştır. Spa kültüründe ön plana çıkan tedavi formu, hidroterapidir. Yıllar boyu, doğal kaynak suları pek çok hastalığı iyileştirmek için, dahili ve harici olarak kullanıldı. Antik Yunan Uygarlığında Asklepionlarda şifaya kavuşturmak için başvuru önemli yöntemlerden birisi, hidroterapiydi. Romalılar ise banyo kültürünü geliştirerek, insan yaşamında suya daha çok yer açtılar. Anadolu'daki bir çok termal suyun, eski Yunanlılar ve Romalılar tarafından kullanılmış olduğunu, üzerlerine hamamlar inşa edildiğini biliyoruz. Anadolu toprakları üzerinde tarih sahnesine çıkmış medeniyetlerin tümü, kaplıca geleneğini korudular ve geliştirdiler. Türkler de gerek Anadolu'da, gerekse Avrupa'da yayıldıkları topraklarda Roma Uygarlığı'nın ünlü hamamlarını Türk-İslam kültürüne adapte ederek korudular ya da yenilerini inşa ettiler.

Kaplıca, Almanca konuşulan topraklarda geç orta çağda bir çok hastalık için sevilen bir tedavi biçimi ve sosyal yaşam açısından da gözde bir yerdi. Kaplıcalar hakkında bir çok uzmanlık yazısı yazılmış ve halka kaplıcayı kullanma kılavuzları oluşturulmuştu. Alman dilinde 1450 yılında Zürihli teolog ve hukukçu Felix Hemmerli tarafından yayınlanan, 'Tractatus de Balneis Naturalibus' bu konuda çağının önemli bir başvuru kaynağı olmuştu. Hemmerli, bu eserinde hamamları kullanmanın ahlaki olmayışı karşısında şifalı suyun kendi kendini iyileştirmede olumlu etkisi üzerinde durmak, Avrupa'nın şifalı su kaynaklarını tanıtmak istemişti. Hemmerli, 14. ve 15. yüzyıl İtalyasında uzmanlar tarafından yazılmış balneolojik metinlerden yararlanmıştı. Ama 15. yy.'da suyun enfeksiyona yol açtığı görüşü etkili olmuş ve hidroterapiye ilgi gerilemişti.

1800'lere doğru deniz kaplıcası fikri, batıda yaygınlaşmaya başlamış, Baltık denizi kıyısındaki Heiligendamm'da 1793 yılında ilk deniz hamamı kurulmuştu.

1849 yılında Tüberküloza yakalanan Alman teolog Sebastian Kneipp (1821-1897)'ın eline Johann Sigismund Hahn'ın (1696-1773) „Unterricht

von der Heilkraft des frischen Wassers [Taze Suyun Sağaltıcı Gücü Hakkında Dersler]" adlı kitabı geçmiş, bu kitabı okuyan Kneipp, buz gibi soğuk Don nehriinde kısa ama sık banyolar yaparak sağlığına kavuşmuştu. Her gün banyo yapmak, artık onun için bir alışkanlık olmuştu. Çevresinde Tüberküloza yakalananları, kendine uyguladığı yöntemle gizli gizli tedavi etmeye başladı. Suyun tedavi için kullanımını hakkında kitaplar okuyordu. Ziyaret ettiği "Verein der Wasserfreunde [Su Dostları Cemiyeti]"nde, Vincenz Prießnitz'in (1799-1851) Avusturya'nın Silezya bölgesinde otuz yıldır hastaları su kürleri ile tedavi ettiğini işitmişti.

Avusturyalı, okuma yazma bilmeyen bir kişi olan Prießnitz, su kürleri ile tedavi girişimi nedeniyle önce şarlatanlıkla itham edilmiş, uyguladığı tedavi ilaçla değil, su ile olduğu için serbest bırakılmış, 1830 yılında soğuk su ile tedavisini müesseseleştirmesine izin verilmiş bir şifaverici idi. Tedavi için düzenlediği 18 odalı, yüz yataklı binada on metre çapında içine çeşmeden durmaksızın su akan bir küvet vardı, hastalar burada yüzebiliyorlardı. "Su Doktoru" adıyla ünlenen Vincenz Prießnitz, ölümüne dek burada 36 000 hasta tedavi etmişti. Onun kurduğu kür yeri, Bad Gräfenberg'de (Lázně Jeseník) hala yaşamaktadır. Prießnitz, yeni bir tedavi yöntemi geliştirmemişti, ama mazisi çok eskilerdeki hidroterapiyi canlandırmış, popüler hale getirmişti. Kitap yayınlamamış, ama 1847 yılında kızı Hedwig'e Vinzenz Prießnitz'sche Familien Wasserbuch [Vincenz Prießnitz'in Aile Su Kitabı]"nı dikte ettirmişti. Bu notlar, günümüzde Viyana Üniversitesi Tıp tarihi Enstitüsü'nde muhafaza edilmektedir.

Günümüzde ağırlığını Güney bölgeleri oluşturmak üzere tüm Almanya'da resmi olarak onaylanmış 60'ın üzerinde Kneipp Hamamı bulunuyor. Buradaki uygulamalar, sadece soğuk su dökünmekten ibaret değil, sıcak su kullanmak, sıcak ve soğuk suyu dönüşümlü olarak kullanmak da etkili yollar kabul edilerek, yaklaşık 130 farklı şekilde uygulanıyor. Kneipp ve Prießnitz örnekleri, Avrupa'da su ile tedavi kültürünün 1800'lü yıllarda yeniden canlanışına ve Avrupa'da su ile tedavi kültürünün kaplıcalar dışında da formları olduğuna bir örnek ve konunun zengin bir araştırma alanı olduğuna işaret etmektedir.

1959 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde sosyal tıp uzmanı Halbert L. Dun, insanın kendini daha iyi hissetmesi "Well-being" ve "Wellness" sözcüğünü anımsatmıştı. 1970'li yıllarda bu ülkede sağlık harcamaları tavan yapınca, Donald B. Ardell ve John Travis Amerika Birleşik Devletleri'nde Hükümet'in görevlendirmesi ile bireyin hastalıklardan uzak kalmak üzere kendi sağlığı için sorumluluk alması ve bütüncül sağlık modeli üzerinde çalışmak için görevlendirilmişlerdi. Ardell'in anlayışına göre Wellness kendini iyi hissetme, memnuniyet anlamına geliyordu ve bunun için kişinin kendisinin sorumluluk alması, bilinçli beslenmesi, bedensel egzersizlere önem vermesi, stres yönetimini öğrenmesi ve çevreye duyarlı olması önemliydi. Kişinin kendisini iyi hissetmesi için keyif duyması kadar sağlıklı olabilmesi önemliydi. "Wellness" kavramını netleştirmek için yürütülen tartışmalar göstermişti ki, sağlıklı ve keyifli yaşamak, en üstte konumlandırılmalıydı. "Wellness" şu alanları kapsamaktadır: 1) Bilinçli beslenme: Gıda maddelerine bütüncül yaklaşım, 2) Bilinçli hareket: Düzenli, uygun hareket programları, 3) Zihinsel: Gevşeme teknikleri, stres yönetimi metodları, otojen alıştırma, meditasyon gibi, ya da sauna ve masaj gibi pasif yöntemler, 4) Doğa ve keyif verici şeylerle bilinçli ilişki. Wellness'in bu tanımı, aslında Medical Wellness olarak nitelenmekte ve temelini gündelik yaşamda sağlıklı kalma bilinci ile davranma oluşturmaktadır. Halk dilinde Wellness, kişiye keyif verici bir gevşeme sağlayan şeyler olarak anlaşılmaktadır.

Geleneksel Spa anlayışında hidroterapi ön planda iken, günümüzde tedaviden çok, güzel bir lokasyonda konumlanan bir merkezde kişinin kendini iyi hissetmesi, dinlendirmesi ve hatta şımartması hedeflenmektedir. Bunun için pilates, yoga, yürüyüşler, sağlıklı yemekler de sunarak kişiyi bir bütün olarak yenilemeye hizmet etmeye programlanmış spa merkezleri, kent hayatının yorgun insanlarına hızlı yaşam tempolarında nefes alma ve tazelenme olanağı sağlamaya çalışmaktadır. Amerika'da, insanların tüm yaşam alanlarında Spa etkisini hissetmeyi amaçlamaları ile durum tam bir spa çılgınlığına dönüşmüş durumda. Öyle ki ev ve iş yeri dekorasyonu, gıda sektörü, kozmetik ürünlerin

neredeyse tümü, Spa etkisi vaad edecek tarzda tasarlanıyor. Spa arayışının, tatil turizmi yapanların % 33'ü için belirleyici olduğu söyleniyor. Bu nedenle ülkeler, kendi kültürlerinde Spa gereksinimine hizmet eden unsurları saptayıp geliştirmeye ve tanıtmaya önem veriyorlar. Almanya'da önleyici bir sağlık sistemi olarak tıp çevrelerinde 40 yıldır kabul gören kür anlayışı doğrultusunda, doğal yöntemlerle (masaj, fizyoterapi, hidroterapi, oksijen tedavisi, termal ve mineral sular) hastaların iyileştirildiği 300 adet Spa Köyü bulunuyor. Bu köyler devletin koymuş olduğu yüksek standartlarda inşa edilmiş olarak hizmet vermekteler. Doktor kontrolünde gerçekleştirilen tedaviler, kişilerin organlarını ve direnç sistemlerini güçlendirirken aynı zamanda da zihinsel, fiziksel ve ruhsal dinlenme sağlıyor. Ülkede oldukça popüler olan bu tedavilere devam eden kişilerde, işyerinde hastalıktan dolayı devamsızlığın % 60 azaldığı, ilaç kullanımının 2/3 oranında düştüğü, bu kürlere harcanan her bir doların tedavi görmeyen kişilerde çeşitli hastalıklar şeklinde 3 dolara çıktığı ve yaşlılığın geciktirilmesiyle erken emekliliğin önlendiği görülmektedir.

Polonya Wrocław Üniversitesi Tıp Fakültesi Eczacılık Akademisi Hümanistik Bilimler Bölümü, dünyada gittikçe daha önem kazanan Spa kültürünün kendi ülkelerindeki ve Avrupa'daki tarihine ışık tutmak üzere 19-20 Mayıs 2011 tarihlerinde Polonya'nın en eski ve en güzel kentlerinden, Oder Nehri kenarında, onun üzerinden geçen 112 köprüye sahip Wrocław'a iki saat mesafedeki, şifalı suları ile ünlü bir içme yeri olan Duszniaki Köyü'nde "Avrupa'da Spa Kültürü" başlıklı uluslararası katılımlı bir sempozyum düzenledi. Sempozyum dili Lehçe, Rusça ve Almanca idi. Tüm oturumların **Prof. Dr. Bozena Plonka Syroka** tarafından yönetildiği sempozyumda Polonyalı katılımcılar Lehçe 21 bildiri sundular. Odessa Ulusal Tıp Üniversitesi Sosyal Tıp Departmanı'ndan **Prof. Dr. Konstantin K. Vasylyew**, Moskova Devlet Arşivinde uzun yıllar çalışmış, şimdi Alexander Soljenitsin Mülteci Bilim adamları Araştırma Merkezi araştırmacılarından **Dr. Marina Yurievna Sorokina**, Almanya Leipzig Karl Südhoff Tıp Tarihi Enstitüsü'nden **Prof. Dr. med. Ingrid Kästner**, Würzburg Ortaçağ

Alman tıp literatürü Wullstein Araştırma Merkezi'nden **Prof. Dr. Gundolf Keil** ve Dresden Teknik Üniversitesi Carl Gustav Carus Tıp Fakültesi'nden **Dr. Marina Lienert** diğer yabancı katılımcılar olarak bildiri sundular.

2-3 Aralık 2010'da İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Tıp Etiği ve Tıp Tarihi Anabilim Dalı'nın daveti üzerine Anabilim Dalı'nın, Tıp Etiği ve Tıp Hukuku Derneği ile birlikte düzenlediği "Psikiyatride Etik ve Hukuki Sorunlar Sempozyumu"na katılan Wrocław Üniversitesi'nin yukarıda adı geçen bölümünün yöneticisi Prof. Dr. Bozena Plonka Syroka'nın isimlere yaptığı davet üzerine İstanbul Üniversitesi'nden **Doç. Dr. Arın Namal**, Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden **Prof. Dr. Ayşegül Demirhan Erdemir** ve Bezmialem Vakıf Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden **Yard. Doç. Dr. Mahmut Gürkan**, bu sempozyuma bildiri ile katıldılar.

Doç. Dr. Arın Namal, İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Ekoloji ve hidroklimatoloji Anabilim Dalı Başkanı Sayın **Prof. Dr. Zeki Karagülle** ile birlikte hazırladığı "Bemerkungen von Bernhard Stern (1867-1924), der 1894-1899 in İstanbul lebte, in seinem Buch 'Medizin, Aberglaube und Geschlechtsleben in der Türkei' über die osmanischen Heilbäder- Geschichte dieser Bäder und heutiger Zustand [1894-1899 yılları arasında İstanbul'da yaşamış Bernhard Stern'in (1867-1924) 'Türkiye'de Tıp, Batıl İnanç ve Cinsel Yaşam' adlı kitabında Osmanlı kaplıcaları üzerine yazdıkları-

Bu kaplıcaların tarihi ve günümüzdeki durumu]] Prof. Dr. Ayşegül Demirhan Erdemir "Die Heilbäder von Bursa mit Beispielen und ihre Rolle in der Wasserkurgeschichte der Türkei - Im Rahmen der Osmanischen Archiven) [**Türkiye'nin su kürleri tarihinde örnekleri ve rolleri ile Bursa kaplıcaları (Osmanlı Arşiv Belgeleri Işığında)]**", Yard. Doç. Dr. Mahmut Gürkan "Alliano: Ein antiker Kurort aus der römischen Kaiserzeit [**Roma İmparatorluğu çağında bir antik Kür Yeri: Alliano]**" başlıklı bildiri-leri sundular.

Tüm oturumlar, tartışmaya ayrılan geniş zaman tam olarak kullanılarak kapatıldı. Almanca olarak sunulan bildiriler, ki üç Türk katılımcı da bildirilerini Almanca olarak sundu, bir çevirmen tarafından ardıl çeviri ile Lehçeye başarılı bir şekilde çevirildi. Bundan ötürü Almanca sunulan bildiriler için de sorular yöneltilebildi ve tartışmalar yapıldı.

Kongrenin sosyal programı, başlangıçtan itibaren iyi planlanmış ve katılımcıların memnun kaldıkları şekilde yürütüldü. İlk gün akşamı, Prof. Plonka-Syroka ve sempozyum düzenleyicileri, Türk katılımcılara kenti ve üniversitelerini tanıtan ve akşam yemeğinde mesleki sohbetin derinleştiği bir program hazırlamışlardı. Sempozyumun yapıldığı yer olan Duszniki Zdroj (İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesinin öncesinde Almanya'nın elinde iken Bad Reinerz), dar bir vadide, bir zamanlar Prag ile Breslav'ı birbirine bağlayan yol üzerinde, geniş ormanlık alan içinde çok temiz bir havaya

RESİM 1: Prof. Dr. Ayşegül Demirhan Erdemir, Prof. Dr. Bozena Plonka Syroka, Yard. Doç. Dr. Mahmut Gürkan, Marek Szymczak, Mgr. Andrzej Syroka, Mgr. Agnieszka Kazmierczak, Doç. Dr. Arın Namal.

RESİM 2: Prof. Dr. Bozena Plonka Syroka sempozyumun tüm oturumlarını yönetti.

RESİM 3: Marek Szymczak ve sunumunu yapmakta olan Prof. Dr. Ayşegül Demirhan Erdemir.

RESİM 4: Doç. Dr. Arın Namal, Prof. Dr. Bożena Plonka Syroka, Prof. Dr. Ayşegül Demirhan Erdemir, Polonya'da ve Türkiye'de kaplıca tarihi ile ilgili sempozyum dizisini yaşatmak üzere anlaşılar.

RESİM 5: Türk katılımcılar, kongreyi düzenleyen ekip ile Wrocław'da akşam yemeğinde (17.5.2011).

RESİM 6: Sempozyum düzenleyicilerinden Mgr. Agnieszka Kazmierczak ve Mgr. Justyna Stacherzak.

sahip bir köy. Sempozyum içerisinde iyi bir şekilde konumlandırılmış sosyal program sayesinde Dusz-niki'yi meşhur kılan içme tesisi, yine köyde yer alan, Avrupa'nın ilk kağıt manifaktürü kabul edilen Müze ve Polonyalı ünlü besteci Chopin'in (1810-1839) ilk yurtdışı konserini verdiği yer olduğu için Müze haline getirilmiş bina da ziyaret edildi.

Duszni'ki'deki alkali ve demirden zengin karbonik asit oranı yüksek suların şifa verici etkisi, 18. yüzyıldan itibaren fark edilmiş, „Zimny Zdroj“, „Pieniawa Chopina“ oder „Jan Kazimierz“ adlı farklı ısıya ve bileşkelere sahip sular, banyo ve içme kürü olarak kullanılmaya başlanmıştır.

RESİM 7: Yard. Doç. Dr. Mahmut Gürkan ve Polonyalı katılımcılar.

Prof. Dr. Pozena Plonka Syroka, İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi'nin düzenlediği etkinlikler nedeniyle üç kez İstanbul'a gelmiş, özellikle tıp tarihi alanında Polonya ile ilk kez yakın bir ilişki kurmak mümkün olmuştu. Bu ilişkiyi geliştirmek ve kaplıca zengini ülkemizin, dünyada yükselen "Spa merakı" içerisindeki avantajlı konuma tarih boyutundan destek vermek amacıyla, Polonya'da yapılan sempozyumun gelecek yıl Türkiye'de Bursa'da düzenlenmesini, sonrasında bir yıl Polonya'da, diğer yıl yine Türkiye'de tekrarlanma-

sını kararlaştırmış bulunuyoruz. Spa kültürü ve kaplıcaların tarihine odaklanacak bu sempozyum serisinde organizasyonu yürütecek Türk tarafı olarak **Prof. Dr. Ayşegül Demirhan Erdemir** ve **Doç. Dr. Arın Namal**, Polonya tarafı olarak da **Prof. Dr. Bozena Plonka Syroka** sorumluluk almıştır. 2012 Haziran ayında Bursa'da **Sayın Prof. Dr. Zeki Karagülle'nin** Onursal Başkanlığında düzenlenecek "Avrupa'da Spa Kültürü-2" başlıklı sempozyuma Türkiye'den ve yurtdışından konu ile ilgili çeşitli uzmanlar davet edilecektir.

RESİM 8: Sempozyuma Türkiye'den katılan Arın Namal, Mahmut Gürğan ve Ayşegül Demirhan Erdemir Wrocław'ın tarihi Belediye Binası önünde (18.5.2011).

RESİM 9: Arın Namal ve Moskova Alexander Soljenitsin Mülteci Bilimadamlarını Araştırma Merkezi'nden Dr. Marina Yurievna Sorokina, Duszyniki İçmesi'ne yapılan ziyaret sırasında.

RESİM 10: Sempozyumun gerçekleştirildiği Duszyniki'de İçme Kürü uygulanan bina.

RESİM 11: Soldan sağa Prof. Dr. Prof. Dr. Konstantin K. Vasylyew, Dr. Marina Yurievna Sorokina, Marek Szymczak

KAYNAKLAR

1. Scholz H Heilendes Wasser. Lebensroman des „Wasserdoktors“ Vinzenz Priessnitz. Graz u. Stuttgart 1978.
2. Gillert O; Rulffs W Hydrotherapie und Balneotherapie : Theorie und Praxis. München 1990.